

Indhold

FORORD	15
LÆSEVEJLEDNING.....	17
1 OPGAVER PÅ VIDEREGÅENDE UDDANNELSER – GENREN OG GENRER	19
Selvstændige opgaver	19
I den videnskabelige genre undersøges et fagligt problem	20
Begrebsforklaring	21
Videnskab – hvad mener vi med det?	22
En sten til videnskabens store hus	23
Akademiske sproghandlinger.....	26
Uakademiske sproghandlinger.....	28
Undersøgelsens basis – opgavens pentagon	28
Andre akademiske genrer som bruges som opgaver	35
Rapporter	36
Registrerende rapporter	36
Praktikrapporter	37
Synopser	38
Det faglige essay	39
Bundne opgaver, ugeopgaver – „kunstige“ faglige opgaver	40
Færdighedsopgaver	40
Testopgaver.....	41
Vis den faglige kvalifikation.....	41
Eksamensopgaver – under pres.....	42
Faglige formidlingsopgaver – ud af elfenbenstårnet	42
Hvad er en selvstændig opgave ikke?.....	45
Lærebogen.....	45
Leksikonartiklen.....	45
Populariserende faglige artikler	46
Hjemmesider.....	46
Det personlige essay	46
2 DEN GODE OPGAVE – KVALITETSKRITERIER.....	48
Advarsel!	49
Undgå almindelige misforståelser om hvad den gode opgave er.....	49
Indholdskriterier og videnskabsretorik.....	49
En censors tjekliste.....	51
Videnskabsretorik	52
1. Opgaveskriveren er til stede som fagperson og viser selvstændighed i den gode opgave.....	54
2. Den gode opgave forholder sig til videnskaben og genren opgave på de videregående uddannelser.....	55

3. Den gode opgave <i>bruger</i> fagets viden og redskaber	56
Vidensproduktion	58
4. Den gode opgave er fokuseret.....	58
5. Den gode opgave „skriver“ højt på Blooms taksonomi for indlæringsmål.....	59
Karakterbekendtgørelsen udtrykker niveauer i de ønskede kvalifikationer.....	61
En sidebemærkning	63
6. Den gode opgave er ét argument.....	63
7. Den gode opgave forholder sig til sit stof, sit fag og sig selv.....	63
8. Den gode opgave metakommunikerer.....	64
Eksempler på kvaliteter i opgaver	64
Angelsaksisk og kontinental videnskabstradition har forskellige idealer.....	71
Råd til studerende der skriver kontinentalt.....	73
 3 SKRIVEPROCESSEN VED SELVSTÆNDIGE OPGAVER.....	 75
Emnevalg.....	76
Det gode emne.....	76
Din interesse i emnet	76
Teoretiske, abstrakte eller konkrete emner?	77
Det første man gør efter emnevalget, er at skrive	77
Skriv før læsning – og under læsning.....	78
I gang med at skrive – ja, men hvad?.....	79
Forslag til indledende skrivning.....	79
Skriv bagfra – start med konklusionen.....	81
Start med det centrale.....	82
Sigt mod tidligt at udfylde pentagonens hjørner.....	82
Vent med at gå i dybden med teori og historik, referater og beskrivelser	83
Skriv fleksibelt.....	84
Den indledende skrivning er tænkeskrivning	86
Tænkeskrivningens (stofgenererings)teknikker.....	86
Brainstorming	87
Mindmapping	87
Hurtigskrivning.....	88
Rundt omkring-skrivning.....	89
Display (grafisk fremstilling), dvs. tegn din opgaves centrale indhold.....	89
Hvorfor tænkeskrivning?.....	91
Jo længere tekst, jo flere gennemskrivninger	92
Fra tænkeskrivning til kladdeskrivning til færdige opgaver.....	92
Skrivning med og uden disposition.....	92
Opgaveskrivningens tekster: notater, udkast og færdig tekst.....	94
Papirers status i opgaveskrivningen.....	95
Endnu en overvejelse til processen: Skal man skrive med en læser i tankerne.....	96

Revision af tekst.....	96
Hold en pause.....	97
Revider på papir.....	97
Kriterier for revision.....	97
Fra skriver- til læserbevidsthed når man reviderer.....	99
Få feedback.....	99
Få lærerens kriterier.....	100
Projektplanlægning af opgaveforløbet.....	100
Eksperimentér!.....	102
4 SKRIVEPROCESSEN VED BUNDNE OPGAVER, UGEOPGAVER OG LIGN.....	103
Læs opgaveformuleringen grundigt.....	104
Brug undervisningens og fagets pointer.....	104
Start teksten bagfra: Skriv de sidste sider først.....	104
5 VEJLEDNING – BRUG DIN VEJLEDER GODT.....	108
God vejledning.....	108
Forskellige vejlederholdninger.....	109
Valg af vejleder: Skal vejlederen være faglig ekspert?.....	110
Søg information om vejledningen.....	111
Første vejledningsmøde.....	111
Husk et følgebrev.....	112
Forberedelse til vejledning.....	113
Mailkontakt med vejleder.....	114
Flere vejledninger.....	115
Vejlederen og dit arbejdes kvalitet.....	116
Efterbearbejdning af vejledning.....	117
Få feedback på alle opgaver.....	120
Ingen vejledning eller dårlig vejledning?.....	120
Skift af vejleder.....	120
Alternativer til vejledning.....	121
6 PROBLEMFORMULERING – FRA EMNE TIL FOKUS OG SPØRGSMÅL.....	123
Definitioner: „problem“ og andre problemord.....	125
Eksempel med kommentarer.....	127
Skal der være et egentligt problem (og for hvem) for at man kan skrive en selvstændig opgave?.....	128
Hvor kan man problemformulere?.....	130
Problemformuleringer på „hårde“ og „bløde“ fag.....	130
Ét spørgsmål?.....	131
En god problemformulering hjælper dig til at skrive den gode opgave	131
Eksempler på gode problemformuleringer.....	131
1. Problemformuleringen styrer opgavens pentagon.....	135
2. Problemformulér vidensbrugende og højt på Blooms taksonomi.....	136
Hvad-, hvorfor- eller hvordan-spørgsmål.....	136
En parentes: Historie-problemformuleringer.....	137

Et eksempel: En klassisk tredelt problemformulering	137
3. Problemformuleringen styrer opgaven som ét argument.....	138
4. Problemformuleringens bredde kontra snæverhed	139
Problemformuleringen styrer opgavens afgrænsning	141
5. Hovedspørgsmålet i problemformuleringen bør fremgå klart	142
Del op i hovedspørgsmålet og nødvendige arbejdsspørgsmål	142
6. Problemformuleringen skal være sprogligt præcis.....	143
Brug fagets ord og termer.....	145
Skriv problemformuleringen kort og tydeligt.....	145
7. Brug åbne/lukkede spørgsmål bevidst i problemformuleringen..	146
Tjek selv løbende din problemformulering – og revider den om nødvendigt	147
En dårlig problemformulering – hvad er det?	149
Processen: Fra emne til problemformulering.....	151
Idee til hvordan du kommer fra emne til problemformulering..	152
Problemformulér fra svaret til spørgsmålet	153
En observation	154
Brug hv-ord.....	155
Udfyld en skabelon.....	155
Bed din vejleder om at reagere på din problemformulering.....	155
En god problemformulering er ikke en garanti	157
7 OPGAVERNS DISPOSITION OG STRUKTURELEMENTER	158
Hvornår og hvordan disponerer man?	159
Brug problemformuleringen som styrepind for dispositionen.....	162
Strukturen er givet af genren.....	162
Den videnskabelige struktur afspejler fremgangsmåden.....	168
Den videnskabelige struktur har indbygget argumentationens elementer	169
Generelt – konkret – generelt, oppe – ned – op	169
Slut opgaven oppe	170
Se på opgaven i fugleperspektiv	171
Kvaliteter ved en disposition	172
En flad struktur	173
Struktureringsprocessen	175
Besvær med at disponere	175
Fremstillingsformer – den akademiske teksts byggesten.....	176
Refererende og parafraserende afsnit	177
Beskrivende, karakteriserende afsnit	179
Berettende, fortællende, redegørende afsnit.....	179
Sammenlignende, modstillende afsnit.....	180
Analyserende og fortolkende afsnit	180
Diskuterende afsnit.....	186
„Hvad mener du selv?“	188
Vurderende afsnit	189
Handleanvisende, perspektiverende afsnit.....	190

Indledning og konklusion	190
Indledningen som skabelon	191
Emnevalg, problemindkredsning, motivation og problemformulering	194
Hypoteser	195
Begrebsdefinitioner	196
Hvor vil du hen med teksten? Det står i „opgavens formål“	196
Synsvinkel	197
Metode	197
Teori(er)	197
Empiri	198
Afgrænsning	198
Opgavens fremgangsmåde og opbygning	198
Indledningen præsenterer projektet, ikke tvivlen	198
Konklusion	199
Opgavens praktiske serviceafsnit	200
Forside	201
Indholdsfortegnelse	201
Bilag	202
Noter, noteafsnit og litteraturhenvisninger i teksten	203
Resumé – abstrakt	204
8 LITTERATUR- OG INFORMATIONSSØGNING TIL OPGAVEN	205
Litteratur til opgaver – hvordan man søger	205
Litteratur- og informationssøgning på baggrund af en udfyldt pentagon	206
Er der „kildehuller“ i pentagonen?	207
Fra bred til snæver søgning – før problemformulering	207
Tag kurser	208
Søgemetoder	208
Kædesøgning	209
Systematisk søgning	209
Artikler og andet materiale	211
Hjælp til litteratur- og informationssøgning	212
Søgeord på dansk og engelsk	212
Hvad er gode søgeord?	213
Søgeord og opgavens vinkling	214
Selve søgningen	214
For meget litteratur	214
Hvis der ingen litteratur er?	215
Søgeteknik	215
Kan man tillade sig at lade som om kilder ikke eksisterer?	216
At dokumentere sin litteratur- og informationssøgning	217
Vurdering af internettekster	217
Nyhedsgrupper som informationskilde	219
Vejlederen og litteratur- og informationssøgning	220

9 LÆSNING OG NOTATTAGNING TIL OPGAVEN.....	221
Pensum- og opgavelæsning kræver forskellige læse- og notatstrategier.....	222
Læsning til opgaver.....	224
Læsemåder 1: formål og indhold.....	224
Læsemåder 2: grundighed.....	226
Skimming – læsning for at orientere sig om emnet.....	226
Selektiv læsning – målrettet læsning til opgaveskrivning.....	227
Meget kort om læsehastighed.....	229
Koncentrationsvanskeligheder og læseblokeringer.....	229
Notattagning til opgaven.....	229
Hvordan opbevares notater?.....	230
Understregning i teksterne og refererende notater.....	231
Bearbejdende notater.....	232
Notater der sætter i kontekst.....	233
Notater på vej mod selve opgaven: Notatfiler.....	234
10 LITTERATUR OG KILDER.....	236
Litteraturen er fagets basis.....	236
Kildernes funktioner i og til opgaven.....	237
Anvendelsesskrifter.....	238
Kilders grad af faglighed og videnskabelighed.....	239
Hvorfor skal man bruge sekundærlitteratur?.....	239
Brug af sekundærlitteratur i opgaver – hvilken og hvordan.....	240
Hvor mange kilder?.....	242
Hvad kan man bruge i en kilde?.....	242
Problemformuleringen er styrepind og målestok for kildehåndteringen.....	242
Hvor står hvilke kilder i pentagonen?.....	243
Hvor og hvordan omtaler du sekundærlitteratur i din tekst?.....	244
Kvalificér sekundærlitteratur.....	244
Kritik af kilder.....	248
Hvordan gengive kilderne?.....	249
Citat.....	251
Citatteknik.....	253
Parafrase og referat.....	253
Hvordan lave henvisninger til kilderne?.....	254
Hvilke kilder skal have henvisninger?.....	256
Distance til kilderne.....	258
Afsmitning og plagiat.....	260
Litteratur- og kildefortegnelse.....	260
Vær konsekvent.....	260
Henvisninger til bøger.....	261
Henvisning til tidsskrifter.....	261
Elektroniske kilder.....	262
Brochurer og lignende.....	262
Andet materiale.....	263

Hvis oplysningerne mangler	263
Andre kilder	263
Eksempler på forskellige slags litteraturhenvisninger	264
Kilder på anden hånd	265
11 TEORI, BEGREBER, FAGLIGE METODER OG UNDERSØGELSENS METODE	266
Definitioner	268
Teorier i opgaven	269
Begreber	269
Problemer med teori i opgaven	270
For meget eller for lidt teori	271
Valg af teorier til selvstændige opgaver og specialer	271
Fra problemformulering til teori og faglige metoder og undersøgellesmetode	276
Hvordan finder man selv teorier?	278
Forældede teorier	278
Brug din vejleder	279
Hvor i opgaven skriver man om teorier og faglige metoder?	279
Teori introduceres i indledningen eller i teori afsnit	280
Fagets metoder	281
At gøre en teori til metode (analyseredskab)	282
Vurdering og kritik af teorier og faglige metoder	283
Opgavens undersøgelsesmetode	287
Diskussion af undersøgelsesmetoden	288
12 EMPIRI I OPGAVEN	292
Kvalitativ og kvantitativ empiri	293
Inden udvælgelsen af empiri	294
Forbered altid indsamlingen grundigt	295
Litterær empiri	297
Teoretiske kilder som empiri	298
Præsentation af empiri i opgavens indledning	299
Indskrivning af empiri som dokumentation i opgaven	300
Empirien kan diskuteres i afsnit om metodekritik, diskussion og konklusion	301
13 OPGAVEN SOM ÉT ARGUMENT	302
Argumentationen i opgaver og andre genrer	304
Elementerne i opgaven som ét argument	305
1. Argumentationens faglige kontekst	307
2. Konklusion	308
Konklusioner i opgaver behøver ikke at være store	308
3. Dokumentation	309
Dokumentation i forskellige fag	309
Hvad kan du bruge som dokumentation – og til hvad?	310
Faglige autoriteter – pas på	311
4. Undersøgelsesmetoden (og faglige metoder)	311

Metoden i forskellige fag	312
Teoriens og metodens placering i opgaven som ét argument.....	313
Implicit metode i teoretiske opgaver?	314
5. Diskussion og metodekritik	314
1. Diskussion med dig selv i opgaven	314
Metodekritik.....	315
Understøttelse/opbakning af metoden	316
Metodeargumentation.....	316
2. Diskussion med andre kilder i opgaven	316
Kritik af andres argumentation.....	316
a. Intern kritik	317
b. Ekstern kritik	321
Modargumentation.....	322
Argumentationen vises i opgavens struktur	322
Eksempel på argumentationen i en opgave	324
Den akademiske argumentations etiske idealer	333
14 VIDENSKABELIGT SPROG	335
Allerførst: Tænk ikke på finformulering før til sidst.....	336
Det videnskabelige sprog	336
Skriv „tilladte“ sprogbehandlinger/fremstillingsformer	338
Skriv metakommunikerende.....	338
Videnskabelig metakommunikation	339
Men pas på	342
Metakommunikation fremmer vidensbrug i skriveprocessen.....	342
Skriv det præcise, entydige (fag)sprog.....	343
Vælg præcise og konkrete ord	343
Hvornår skal man definere begreber, termer og udtryk?.....	344
Vælg sætningens subjekter og verber omhyggeligt	344
Subjekterne – hvad er i fokus?	344
Sætningens verber skal gerne være konkrete	345
Det gode afsnits start, midte og slutning	346
Brug faglige nøgleord til at vise sammenhæng i afsnittet.....	346
FAQ.....	349
Brug af vurderende ord?.....	349
Variation i sproget?.....	349
Litterært sprog?	349
Formidlingssprog?	349
Talesprog, dagligsprog, slang?	351
Brug af „jeg“, aktiv og passiv.....	353
Klart sprog	355
Svært sprog?	355
Nominaliseret stil? – både ja og nej.....	357
Sproglig distance og afsmitning	358
15 KORREKT SPROG I OPGAVEN.....	360
Har du huller i sproget?	362

Hvilke fejl begår jeg?	363
Brud på retskrivningsreglerne	364
Talesproget som en hjælper	364
Et eller flere ord	365
Ukorrekte sammenskrivninger – og korrekte	366
Tegnsætning	367
Et særligt tegnproblem	368
Bøjning	369
R-endelser	369
R-endelser i verber (udsagnsord)	370
R-endelser i substantiver (navneord)	370
OBS!	371
Brud på den gængse brug og betydning	372
Brug ordbøger, lyt og læs	373
Hvordan opdager man selv fejlene?	374
Bøger til hjælp i tekstproduktionen	375
16 TYPOGRAFI OG LAYOUT	376
Skal en opgave være smukt sat op?	376
Tekstspalten	377
Margener	377
Linjeafstand	377
Lidt om „maks. antal sider“	377
Afsnitsmarkering	378
Overskrifter	378
Hvis du bruger illustrationer	378
Skriften	379
Undgå salatbordet	379
Skriftstørrelse	379
Fremhævelse	379
Sidetal	380
17 SKRIVESTOP – ÅRSAGER OG HANDLEMULIGHEDER	381
Fra skrivestop til skriveblokering	381
Skriveblokerings mange årsager	383
Diagnosticér skrivestopet	384
Tekstmæssige problemer	384
Følelsesmæssige blokeringsårsager	385
Ambitioner og præstationsangst som årsag til skriveblokeringer	385
Manglende engagement i opgaveskrivningen	386
Tag fat om skrivestop før de bliver alvorlige	387
Dårlige vaner	387
Vejlederens rolle i forhold til skriveblokeringer	388
Terapikrævende skriveblokeringer	390
Hvordan studerende er kommet i gang med at skrive igen	390

18 EFTERSKRIFT: HVIS DU VIL SKRIVE BEDRE OPGAVER ...	
TAL MED DIN LÆRER.....	392
19 VI ANBEFALER LITTERATUR OM OPGAVERSKRIVNING	394
Læs videre om	394
Opgaveeksempler	394
Opgaveskrivning generelt	394
Skriveproces.....	394
Problemformulering	395
Argumentation	395
Sprog og formalia.....	395
Essays.....	395
Rapporter.....	395
Specialeskrivning	396
Synopseser	396
Formidlingsopgaver	396
Studietekniske emner	396
LITTERATURLISTE TIL DEN GODE OPGAVE.....	398
STIKORD.....	407
ALLE FORFATTERNES UDGIVELSER OM STUDIETEKNIK M.M.	414

Forord

Nyt fra 2. til 3. udgave

Denne 3. udgave af *Den gode opgave* er stærkt ændret i forhold til 2. udgaven. Alle kapitler er gennemreviderede og ajourførte. Nyt er den centrale og samlende figur (som pryder forsiden): Opgavens pentagon. Nyt er også den samlende model for elementer i opgaver der kobler opgavers struktur og argumentation sammen (modellen er på bogens højre flap). Og især kapitlerne om litteratur, kilder, teorier og metoder, struktur og argumentation er udvidet og fornyet. Dertil kommer en lang række nye oversigter, skemaer, råd og forslag i alle kapitler.

Målgruppe

Den gode opgaves målgruppe er alle opgaveskrivere på de videregående uddannelser og deres lærere, vejledere og censorer. Vi skriver mest udførligt om selvstændige opgaver, og bogen er især tænkt til skrivere af bachelor-, overbygnings- og speciale/hovedopgaver på alle videregående uddannelser. På element- og strukturplanet er opgaver forbavsende ens på tværs af fakulteter fra de „bløde“ til de „hårde“, og det er disse fælles strukturer og elementer vi fokuserer på.

Eksempler på Den gode opgave i bogen

Vi har indsat og kommenteret mange nye eksempler fra forskellige uddannelser og fag; særligt er mange samfundsvidenskabelige eksempler kommet til. Nogle eksempler har vi fået af studerende og vejledere, mange andre har vi fundet på www.hum.ku.dk/akademisk/opgavebank.dk hvor man (i skrivende stund) kan finde dem i deres sammenhæng. Langt de fleste eksempler er fra gode opgaver som – bedre end dårlige – kan inspirere til god faglig skrivning fordi de leverer eksempler man kan efterligne, sammenligne med og få idéer fra, og som man så kan bygge videre på til sin gode opgave. Tak til alle der har bidraget med eksempler. Vi kan kun anbefale andre uddannelsesinstitutioner at oprette en opgavebank på nettet.

Pædagogikken bag

Bogen er fyldt med kasser og bokse! Det er vores pædagogiske holdning at man først må have kasser, skemaer, strukturer og bokse at skrive i, og så kan man altid bagefter skrive sig ud af dem. I det hele taget har vi gjort denne udgave af *Den gode opgave* mere håndbogsagtig og opslagsvenlig.

Rygraden for bogens substans er dels den internationale skriveforskning i akademisk skrivning, dels Akademisk Skrivecenters (tidligere Formidlingscen-

tret) kurser i opgaveskrivning. Vi bidrager hver især med det vi har undervist i her. Her er alt bogens stof afprøvet gennem mange års undervisning.

Bidrag til denne og fremtidige udgaver

Professor *Christian Kock* har flere steder i bogen sat sine spor, særlig i kapitel 1 om opgaven som genre og opgavetyper. Ekstern lektor *Signe Hegelund* har lagt grunden til kapitel 13 om argumentation. Tidligere skrivekonsulent *Lis Hedelund* har skrevet afsnittet med sproglige råd i kapitel 15 om korrekt sprog.

Tak også til skrivekonsulent *Signe Skov* for at kommentere manus, og til politolog og fagreferent *Tina Buchtrup Pipa* for at komme med væsentlige rettelser og meget brugbare forslag til kapitel 8 om litteratursøgning.

Vi bliver meget glade for flere eksempler, også hvis nogle synes de med held har prøvet grænser af og har skrevet mere ukonventionelt end vi viser eksempler på her. Og fortsat modtager vi med tak konstruktive kommentarer og forslag til forbedringer på formidling@hum.ku.dk.

Supplementer til Den gode opgave

Den gode opgave har fået sin egen hjemmeside: www.samfundslitteratur.dk/dgo. Her kan man læse mere om bogen og forfatterne, og man kan finde links og andre informationer til brug for opgaveskrivning, fx *Scribo – guide til problemformulering og litteratursøgning* (Rienecker og Buchtrup Pipa, 2004), et interaktivt program som efter samme principper og med samme termer som *Den gode opgave* direkte arbejder med den enkeltes opgavegrundlag.

Skriv godt!

København, maj 2005

Lotte Rienecker
Peter Stray Jørgensen

Læsevejledning

Den gode opgave er en opslagsbog som ikke nødvendigvis skal læses fortløbende og i sin helhed. Vi vil dog anbefale at man læser kapitel 1 om opgavegenren og opgavetyper og kapitel 2 om kvalitetskriterier i sin helhed – det er i disse kapitler vi introducerer bogens overordnede ideer og indfører de begreber vi bruger i resten af bogen.

Vi har skrevet bogen lagdelt sådan at hvert kapitel kan læses på flere niveauer:

- Man kan nøjes med at læse de råd som indleder hvert kapitel – hvis man umiddelbart kan se meningen med dem.
- Man kan læse kapitlernes oversigter som i kort form giver pointer og retningslinjer.
- Man kan læse den forklarende, ræsonnerende og argumenterende tekst hvis man vil have rationalet bag vores anbefalinger.
- Man kan endelig læse de kommenterede eksempler hvis man vil have syn for sagn.

Vi har ikke kunnet undgå en del umiddelbare gentagelser og krydshenvisninger i bogen. Gentagelserne er kun dér hvor de kommer under andre synsvinkler eller i væsentligt anderledes kontekster. Krydshenvisningerne er enten supplerende eller for at undgå at skrive præcis det samme flere steder.